

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

הרב יצחק בלאו

גידול כלבים

(ב"ק טו ע"ב, פג ע"א)

הקדמה

לאחרונה ארעו במדינת ישראל מספר מקרים מזעזעים בהם כלבים תקפו בצורה חמורה בני אדם. במקרה קיצוני במיוחד נהרגה ילדה שהותקפה באכזריות על ידי כלב "האמסטאף" המשפחתי. בעקבות מקרים אלו החלה הכנסת בהליכי חקיקה כדי בכדי להגביל אנשים המגדלים כלבים מזנים מסוימים הנחשבים תוקפניים במיוחד. מקרים אלו נידונו בגמרא ובפוסקים וחלק גדול מן המקורות מופיע במסכת בבא קמא. במאמר זה ננסה לעמוד על המקורות השונים הקשורים בגידול כלבים וננסה לקבוע עמדה ביחס לשאלות שהועלו עד כה. (בגוף המאמר ישובצו הערות זידקטיות בכתב קטן ובסוגריים עגולות. בסוף המאמר יופיעו קטעים שונים לדיון וכן דפי עבודה ללימוד עצמי כהכנה או כסיכום לנושא).

הצגת הסוגיות

הגמרא בבבא קמא טו ע"ב דנה לגבי כלב שטרף כבש וחתול שאכל תרנגולת שמשונים הם:

...ובין כך ובין כך משמתינן ליה - עד דמסלק הזיקא, מדרבי נתן; דתניא,

רבי נתן אומר: מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם

רעוע בתוך ביתו? ת"ל: (דברים כ"ב) לא תשים דמים בביתך.

כלומר כיון שמדובר בבעלי חיים מסוכנים מכריחים את בעליהם לסלקם. דבר זה

נלמד מדברי רבי נתן שמרחיב את החובה לשים מעקה לבית משום סכנת נפשות

(ו"לא תשים דמים בביתך") אף לאיסור גידול כלב רע בבית וכד¹.

רש"י מבאר לנו מהו אותו סילוק נזק שמתכונת אליו הגמרא:

ובין כך ובין כך משמתינן ליה - להרוג את הכלב ואת החתול.

עד דמסלק הזיקא - שיהרגם.

¹ רבי ברוך הלוי עפשטיין בעל ה"תורה תמימה" דן האם המסלק נזקיו צריך לברך, שהרי על פי דברי רב נתן בגמרא משמע שמדובר בסניף של מצות מעקה שהי מצות עשה דאורייתא (דברים כב פסוק ח אות עט): "ויש לומר נפקא מינה בין מצות מעקה למצות הסרת שארי מכשולים... יש לומר דרך במעקה כן (הכונה שצריך לברך) משום דכתיב בה עשה מפורשת "ועשית מעקה" מה שאין כן בהסרת שארי מכשולים דאין עשה מפורשת בהם, והפסוק "השמר לך ושמור נפשך" הוא סמך בעלמא, דלא איירי שם מפורש בענין מצות נזיקין, ואי משום הלא תעשה "לא תשים דמים בביתך", ידוע הוא דעל לא תעשה אין מברכין כמו שכתב הרא"ש בפ"א דכתובות סי' יב".

מדברי רש"י עולה שישנה חובה להרוג את הכלב הרע כדי שלא יבוא להזיק, וזהו פרושו של סילוק המזיק המופיע בסוגיה.

במשנה בבא קמא פ"ז מ"ז מובאות ההלכות הבאות:

אין מגדלין בהמה דקה בא"י, אבל מגדלין בסוריא ובמדברות של ארץ ישראל. אין מגדלין תרנגולין בירושלים - מפני הקדשים, ולא כהנים בארץ ישראל - מפני הטהרות. אין מגדלין חזירין בכל מקום. **לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם כן היה קשור בשלשלת.** אין פורסין נישובים ליונים - אלא אם כן היה רחוק מן הישוב לי ריס.

(ניתן לשאול את התלמידים האם יש הבדל בסוג הכלב המופיע בסוגיה שלפנינו לבין סוג הכלב המופיע בסוגיה בדף טו הנ"ל. לאחר מכן ניתן לשאול אותם האם יש לכך השלכות לדינא).

ממשנה זו עולה שאסור לגדל כלבים אלא אם כן הם קשורים בשלשלת. המשנה כאן אינה מפרטת האם מדובר דווקא בכלב רע או שכל כלב באשר הוא כלול בהגבלה זו. רש"י מסביר את דין המשנה בנימוקים הבאים:

את הכלב - מפני שנושך ומנבח ומפלת אשה מיראתו.

בדברי רש"י מופיעות שתי סיבות לקשירת הכלב: א. מפני שנושך וזה מה שאנו מגדירים כלב רע. ב. ומנבח ומפלת אשה מיראתו - משמע שאף אם הכלב אינו רע, אסור לגדלו אם אינו קשור בשלשלת הואיל והוא נובח ועלול להפחיד את הציבור ולגרום לנזקים כגון הפלת עובר.

את דברי המשנה "אלא אם כן קשור בשלשלת" מרחיבה הגמרא בב"ק פג ע"א:

תנו רבנן: לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם כן קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: המגדל כלבים כמגדל חזירים. למאי נפקא מינה? למיקם עליה בארור. (רש"י: בארור - כדתניא לעיל ארור ישראל שיגדל חזירים.)

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בבל כעיר הסמוכה לספר דמי, תרגמה: נהרדעא. (רש"י: בבל - שם המדינה ועיר אחת שבה נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר ואשמועינן רב נחמן דהואיל ויש בבבל ישוב קבוע וישראל הרבה מותר לגדל כלבים בעיר הסמוכה לספר כאילו היא מארץ ישראל.)

דריש ר' דוסתאי דמן בירי: ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (במדבר י'), ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני

רבבות, חסר אחת, והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים, ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא, נבח בה כלבא, אמר לה מריה: לא תיסתפי מיניה, שקולי ניביה. (רש"י: ניבי - ינייבי"ש ל"א ארבע שיני הכלב הארוכות שבהן נושך כך שמעתי...)

אמרה ליה: שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי, (רש"י: שקילי טיבותיך - נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים (שלא קשרת את הכלב) מה שאתה מנחמני הבל).
כבר נד ולד. (רש"י: כבר נד - ונעקר ממקומו).

לעינינו ניתן להסיק מן הסוגיה כמה נקודות חשובות:

- . בעיר שאינה סמוכה לספר, הכלב צריך להיות קשור כל הזמן.
  - . בעיר הסמוכה לספר ניתן לשחרר את הכלב בלילה משום הצורך הביטחוני.
  - . לדעת רבי אליעזר המגדל כלב נקרא ארור.
- בסיום הסוגיה מובא מקרה מזעזע בו כלב שנבח אף על פי שלא סיכן בני אדם באופן פיזי כיון שנעקרו שיניו הפחיד אשה הרה וגרם לה להפיל את ולדה.
- (ניתן להוסיף לרשימת העלולים להנוק מפחד כלב נובח אף ילדים קטנים, אנשים חולי לב ושאר אנשים הפוחדים מכלבים. כאן יש להסביר לתלמידים כי לעיתים פחד הוא דבר שאינו רציונאלי, לכן גם אם כלב נובח ומסתובב ליד אדם שפוחד ממנו, אף אם בעלי הכלב יאמרו: "אל תדאג הוא לא עושה כלום" אין בכך כדי להפחית את מידת הלחץ והפחד של האדם).

שיטת הרמ"ה

פרשנות לדברי רבי אליעזר מובאת ב"שיטה מקובצת" על אתר בשם הרמ"ה:

ולעינין פסק כתב הרמ"ה ז"ל בפרטיו וזה לשונו: רבי אליעזר הגדול אומר כל המגדל כלבים וכו' **ודוקא בדלא קטיר**. ולא תימא הני מילי היכא דיכול לאזוקי אלא אפילו היכא דשקילי ניביה וטופריה נמי אי קטיר ליה בשלשלת שרי ואי לא אסור וחיישינן דילמא נבח באתתא דמעבריה ואגב ביעתותה מפילה הילכך אי קטיר בשלשלת דחזיא דלא מצי מזיק לה ולא דחלת מימיה שרי ואי לא אסיר דחיישינן דילמא לא ידעה דשקילי ניביה וטופריה ואגב ביעתתיה נאיד ולד וגרם לה לשכינה שתסתלק מישראל.²

² בגלל הלשון הארמית בה מובאים דברי הרמ"ה מומלץ לתרגם את דבריו לתלמידים, ואציע נוסח לדוגמא:
"רבי אליעזר הגדול אומר כל המגדל כלבים וכו'. ודוקא אם לא קשור. ואל תאמר שדינים אלו נוהגים רק היכן שיכול להזיק (שרק אז צריך לקשרו) אלא אפילו היכן שנעקרו שיניו וציפורניו גם הדין יהיה שאם קושרים את הכלב בשלשלת מותר לגדלו ואם לא קושרים אותו אסור. כי אנו חוששים שמא ינבח הכלב על

מדברי הרמ"ה עולה שכל האיסור לגדל כלבים הוא רק אם אינם קשורים אך אם מדובר בכלב קשור הרי שהדבר מותר. ואין לומר שרק כלב רע צריך להיות קשור אלא דין זה נוהג בכל כלב.³ ניתן לדייק שהרמ"ה סובר שהכוונה לכל כלב מכך שדבריו מוסבים על דברי רבי אליעזר הגדול "כל המגדל כלבים" וכו', רבי אליעזר הגדול לא ציין בדבריו כל המגדל כלבים רעים ומשמע שדבריו מוסבים על כל כלב שהוא וכן דברי הרמ"ה הנ"ל.

שיטת הרמב"ם

הרמב"ם בהלכות נזקי ממון פרק ה הלכה ט פסק:

וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי.

הרמב"ם לא חילק בדבריו בין כלב רע לכלב טוב ומשמע מדבריו שכל כלב צריך להיות קשור אלא אם כן מגדלים אותו בעיר הסמוכה לספר שאז מותר לשחררו בלילה. פסק הרמב"ם עולה בקנה אחד עם דברי הרמ"ה שהובאו לעיל.
(ניתן לשאול את התלמידים האם הרמב"ם חולק על הרמ"ה או מסכים עמו)

שיטות הטור, שולחן ערוך והרמ"א

לעומת פסקי הרמ"ה והרמב"ם מובא בטור חושן משפט סימן תט:

אשה מעוברת ובגלל שיפחידה היא תפיל. ולכן אם הוא קשור בשלשלת שאז רואה האשה שאינו יכול להזיק לה אינה מפחדת ממנו, אזי מותר לגדלו בצורה כזו. אך אם אינו קשור אנו חוששים שמא לא תדע האשה שנעקו שיניו וציפורניו ובגלל פחדה יעקר הולד ויגרם לשכינה שתסתלק מישראל.

³ המקרה בכלב שנבח על האשה ההרה מובא גם במסכת שבת סג ע"א:

"אמר רב כהנא אמר רבי שמעון בן לקיש, ואמרי לה אמר רב אסי אמר ריש לקיש ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רבי שמעון בן לקיש: כל המגדל **כלב רע** בתוך ביתו - מונע חסד מתוך ביתו, שנאמר: למס רעהו חסד (איוב ו), שכן בלשון יונית קורין לכלב למס, רב נחמן בר יצחק אמר: אף פורק ממנו יראת שמים, שנאמר: ויראת שדי יעזוב (איוב ו), זהו המשך הפסוק הנ"ל). ההיא איתתא דעיילא להווא ביתא למיפא, נבח בה כלבא, איתעקר ולדה. אמר לה מרי דביתא, לא תידחלי, דשקילי ניביה ושקילין טופריה, אמרה ליה: שקולא טיבותיך ושדיא אחיזרי, כבר נד ולדי".

מסוגיה זו עולה שגידול כלב רע מונע מאנשים לבוא ולהכנס לבית וכך נמנע חסד שיכול היה בעל הבית להשפיע על אורחיו או לעזור לאנשים נזקקים שהיו יכולים לבוא ולבקש את עזרתו ובהקשר לכך מובא הסיפור על הכלב שגרם לאשה ההרה להפיל וזה מלמדינו שהמגדל כלב רע אינו רק סר מטוב אלא אך יתכן שיעשה בפועל גם רע גם אם הכלב אינו יכול לנשוך כפי שמובא במעשה. הראי"ה קוק בעין איה שם מסביר שגידול לב אכזר בתוך הבית משפיע לרעה גם על התכונות של בני האדם הגרים בבית.

ואסור לגדל כלב רע אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהן ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה. הטור פוסק שרק כלב רע אסור לגדל אלא אם כן הוא קשור בשלשלאות ומשמע שכלב שאינו רע מותר לגדלו אף אם אינו קשור כלל. הבית יוסף מוסיף לנו ואומר לאיזה סוג של שלשלאות התכון הטור :

ונראה שיש חסרון בלשון רבינו וצריך להגיה אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וכן מצאתי בספר מדוייק. וכמו כן נפסק להלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן תט סעיף ג :

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו; וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה: וי"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר (הגהת אלפסי החדשים). מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שיזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

(ניתן לשאול את התלמידים לאחר הצגת המקורות, האם הטור והשולחן ערוך חולקים על השיטות שהוצגו לעייל או מסכימות עמהן).

ונשאלת השאלה הרי המקור לדין שצריך לקשור את הכלב הוא במשנה (ב"ק פ"ז מ"ז) ושם נאמר בפירוש "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת". המשנה אינה מחלקת בין כלב רע וכלב שאינו רע ואם כן על מה הסתמכו הטור השו"ע והרמ"א שפסקו דין קשירה רק בכלב רע? (ניתן לתת לתלמידים לנסות ולענות מעצמם).

הרב יום טוב ליפמן, בפירוש תוספות יום טוב למשנה זו כותב :

לא יגדל אדם את הכלב – בטור סימן תט וכן בשולחן ערוך העתיקו "כלב רע". ונראה לי דמדברי נתן הוציאו. דהכי גרסי לה בגמרא פרק קמא דף טו וסוף פרק ה דף מו: תניא אמר רבי נתן מנין שלא יגדל אדם כלב רע וכו'. וכן העתיק שם הר"ף. ולישנא דמתניתין דתנן הכלב בה"א (הכונה ל-ה"א הידיעה) דייקא נמי הכי...

מהסבר התוספות יום טוב עולה שניתן להבין את המשנה בשני אופנים :

□□. לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת – משמע כל כלב ואף אם הוא אינו רע, וכך הבינו הרמ"ה והרמב"ם.

□. לא יגדל אדם את הכלב – המילה כלב היא מיודעת דבר המדגיש שכאן מדובר בכלב ידוע ולא על כל כלב. כלב זה הוא הכלב הרע שרבי נתן אמר עליו שאסור לגדלו משום "ולא תשים דמים בביתך" והמשנה באה לחדש שאם הכלב הרע הזה קשור בשלשלת ואינו יכול להזיק מותר לגדלו ואין בכך "ולא תשים דמים

בביתך" ומשמע שכלב שאינו רע מותר לגדלו אף אם אינו קשור וזו ככל הנראה הבנת הטור השולחן ערוך והרמ"א את המשנה.

לסיכום ניתן לומר שהטור, השו"ע והרמ"א חולקים על דעת הרמ"ה והרמב"ם וסוברים שההגבלה על קשירת הכלב היא רק בכלב רע בלבד ומכלל לאו ניתן לשמוע הן שאם מדובר בכלב שאינו רע מותר יהיה לגדלו אף אם אינו קשור.

(ניתן לשאול את התלמידים מהי לדעתם נקודת המחלוקת בין שתי הגישות הנ"ל? ניתן להציע כתשובה את הכיוון הבא: כאמור מתוך הסוגיות עולה שישנם שני סוגי כלבים, כאלה המוגדרים ככלבים רעים וכאלה המוגדרים ככלבים שאינם רעים. הגדרת כלב רע אינה מתיחסת רק לנזק הישיר שכלב זה יכול לגרום כגון נשיכה או פציעה אלא גם לנזק עקיף שעלול להגרם ממנו כגון אם הוא כלב גדול ומאיים שנובח בקול רם וכיוצ"ב ואף אם נעקרו שיניו עדיין בהתנהגותו התוקפנית הוא עלול להפחיד ולהזיק כפי שמובא בדף פג ע"א ובמסכת שבת דף סג ע"א. כלבים כאלו חייבים שמירה מעולה ועליהם להיות קשורים כיון שאף אם אינם יכולים לנשוך בפועל, אם יסתובבו בחופשיות אין כל דרך לאדם זר לדעת ולנחש שנעקרו שיניהם. קשירת כלב כזה מוסיפה לתחושת הביטחון של העוברים ושבים. לעומת זאת כלבים שקטים שאינם נובחים בצורה תוקפנית ומפחידה וגם בגודלם ובהתנהגותם הם אינם מאיימים אין כל צורך לקשרם. ואם בכל זאת יהיה משהו שיפחד מהם נאמר שהוא היוצא דופן ובשל חריג כזה או אחר אין לנו לשמור על הכלב שמירה מעולה ולקשרו בשלשלאות של ברזל. זו יכולה להיות הבנתם של הטור והשו"ע את דברי המשנה שיש לקשור את הכלב. לעומת זאת ניתן לומר שלדעת הרמ"ה והרמב"ם כל כלב במידה כזו או אחרת מעורר חשש או פחד בלב בני אדם. גם אם מספר החוששים מכלב כזה או אחר הוא קטן עלינו להתחשב במיעוט זה ובייחוד שמדובר כאן בספק נפשות כגון האשה ההרה ושאר אנשים שבסיכון כגון חולי לב וכד' לכן עדיף להחמיר ולא לקחת סיכונים ויש לקשור כל כלב שהוא. ניתן כמובן לחשוב על כיוונים אחרים. מומלץ לעורר בשלב זה של הדיון בסוגיות ובפוסקים את השאלה עם איזו גישה או פסיקה אתה נוטה יותר להסכים וכמובן לבקש מן התלמידים שינמקו את דבריהם).

יש לציין ולומר שהן לשיטתם של הרמ"ה והרמב"ם והן לשיטתם של הטור והשולחן ערוך, לא מצינו חובה להרוג כלב רע אלא רק את החיוב לקשרו בשלשלת. בכך הם חולקים על שיטת רש"י שפירש את דברי הגמרא בדף טו ע"ב שסילוק הכלב הרע משמעו הריגתו.⁴

גידול כלבים בימינו וההשלכות הנובעות מכך

בימינו נפוצה התופעה שרבים מגדלים כלבים בביתם לשם שעשוע או מתוך צורך רפואי או בטחוני ואף חינוכי. כדי להתייחס להשלכות בגידול כלבים בימינו לאור כל מה שנלמד, נביא מספר שו"תים של פוסקי זמנינו שדנו בכך.

---

⁴ניתן להעזר להרחבת ולהבנת המהלך המופיע בשורות אלו בפירוש ה"תורה תמימה" לדברים כב פסוק ח אות עט.

(ניתן להביא בפני התלמידים את כל השו"תים שיובאו להלן וניתן רק להביא חלק מהם. הדבר תלוי ברמת התלמידים והכתה וכל ר"מ יעשה כחכמתו. ראוי לבקש מן התלמידים לזהות בכל שו"ת את המקורות שהם כבר מכירים, וכמו כן לשאול אותם האם בעל השו"ת הלך בשיטת הרמ"ה והרמב"ם או בשיטת הטור והשו"ע.

הערה חשובה: גידול כלבים הינו נושא רגיש בקרב ציבור התלמידים כיון שלרבים מהם ישנם כלבים ורבים אחרים מחבבים מאד כלבים אף אם אין בבעלותם כלב, וכמו כן נושא הרגישות והדאגה לבעלי חיים עלה בשנים האחרונים לסדר היום הציבורי. לכן יש להזהר בהצגת הנושא לתלמידים בייחוד כאשר יש פוסקים המקילים כפי שיובא להלן. בכל מקרה אין בכוונת מאמר זה לפסוק הלכה וכל אחד ישאל את רבותיו כיצד לנהוג לגבי גידול כלבים).

תשובה מס' 1:

הרב שלמה אבינר, שו"ת שאילת שלמה, חלק א, סימן שמד:

שאלה: באחרונה שוב התעורר הוויכוח לגבי גידול כלבים וההפרעה שהם גורמים לחברי הקבוצה. זכורני שבמשפחתי בגלות, גידול כלבים נחשב מנהג גויים שאינו נאה ליהודים, ושכלב נחשב כבעל חיים בזוי שאין לגדלו בבית. מה היא הדרכת התורה בעניין זה, באופן כללי היחס לכלבים, וגם במקרה הספציפי שלנו?

תשובה: 1) נכון הוא שישנם ביטויים של שלילה ובוז לגבי כלבים במקרא ובדברי חז"ל, כגון שהכלבים עזי נפש לא ידעו שבעה (ישעיהו נו יא), או אבנר בן נר שאמר הראש כלב אנכי (שמואל ב ג ח), הכלב המת (שם ט ח), ונמשלו הרשעים לכלבים (תהילים כב יז כא), הכלבים שונאים זה את זה (פסחים קיג ב), והמקובלים טבעו לשון "כלבין חציפין", והתורה אוסרת עלינו להביא למזבח אף מחיר כלב, זאת אומרת בעל חיים שקנו אותו על ידי החלפה בכלב (דברים כג יט). 2) אבל לעומת זאת ישנם גם ביטויים של הערכה. ביציאת מצרים נאמר ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו (שמות יא ז) ואמרו לנו חז"ל שהם קיבלו שכרם על זה (פסחים כב); וציינו לשבח שהכלב מכיר את קונו (הוריות יג). ולמה נקרא כלב? כי הוא כולו לב. וגם לאיוב שהיה צדיק היו כלבים, הלא המה כלבי צאנו ששמרו את העדר (איוב ל א). ואפילו אמרו חז"ל: אל תדור במקום שלא נובח כלב (פסחים קג) מפני שהם מתריעים על בואם של אויבים או גנבים. 3) אם כן, לא מצאנו הערכה מוסרית שלילית לגבי גידול כלבים, או רמז שאין הדבר הזה נאה ליהודי, ואף אם יש כזאת, הרי כל המקורות הנ"ל אינם מקורות הלכתיים. ברור שהם מגלים את דעתה של התורה, אבל מכיון שלא גובשו על ידי הפוסקים במתכונת הלכתית, אי-אפשר לדלות מהם הדרכות מחייבות. 4) מבחינה הלכתית, קבעו רבותינו: "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת" (משנה בבא קמא עט ב), מפני שנושך ומנבח ומפלת אישה מיראתו" (רש"י). ובגמרא "לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור

בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה" (פג א). אם כן המשנה מוסיפה שמכיוון שכל האיסור לגדל כלב, הוא מפני שמזיק ומפחיד את האנשים, אם יהיה קשור אין בזה שום עיכוב. אמנם במקום שהכלב ממלא תפקיד של שמירה, חייב הוא להיות קשור ביום, אבל בלילה משחררים אותו כדי שיוכל לתפקד כראוי (עיין רש"י). וכן נפסק ברמב"ם (הלכות נזקי ממון ה ט) ובשולחן ערוך (חו"מ תט ג). 5) ומוסיפה הגמרא: "המגדל כלבים כמגדל חזירים", ועובר על "ארור" ארור ישראל שיגדל חזירים. הרמב"ם הסביר שאין זה מפני שיש להם איזו תכונה של טומאה מיוחדת, אלא "מפני שהיזקן [של חזירים וכלבים] מרובה ומצוי". זאת אומרת שיותר מכל בעל חיים אחר, כלב גורם נזקים והפרעות. אבל אם הוא קשור כנ"ל, מותר. 6) אמנם רבנו יעקב בן הראש העתיק בספרו הטור, את כל ההלכות האלו בלשון "כלב רע". וכן כתב השולחן ערוך (חו"מ תט ג). זאת אומרת שהם הבינו שכל הדרישה לקשור את הכלב היא בכלב רע, מפני שהוא מזיק, אבל "כלב טוב" אין צורך לקשור אותו. ואעתיק לשון השולחן ערוך: "אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלת של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה", והגהת רבנו הרמ"א: "ויש אומרים דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם בכל עניין שרי [מותר] ופוק חזי מאי עמא דבר [צא וראה איך העם נוהג], מיהו [אבל] נראה אם הוא כלב רע שיש לחוש שיזיק בני אדם דאסור לגדלו, אלא אם כן קשור בשלשלות של ברזל". 7) ואם כי יש מרבתינו שלא חילקו בין כלב רע וכלב סתם, וגם הריעב"ץ אסר גידול כל כלב (שאילת יעב"ץ א יז), מכל מקום השולחן ערוך התיר. וגם משמע שלכל כלב, אפילו אינו כלב "שמירה" מיוחד, יש ערך ביטחוני מסוים, מפני שמתריע על בוא אנשים זרים. סיכום: אפשר לגדל "כלב טוב", ובאשר לכלב רע צריך הוא להיות קשור. ואף על פי שכתוב שמותר להתיר אותו בלילה מסיבות ביטחוניות, מכל מקום משיחות עם אנשים ממונים על ביטחון, מתברר שאינם רואים בכך צורך ביטחוני. ולכן כלב רע צריך להיות קשור יומם ולילה, אלא אם כן האחראי לביטחון המשק ידרוש שבלילה יוכלו הכלבים להסתובב חופשיים. 8) ומה ההגדרה של כלב רע? כבר הבאנו לעיל דברי רש"י: "מפני שנושך ומנבח ומפלת אישה מיראתו". וכן המהרש"ל מגדיר "שהוא נובח על כל מי שאינו מכיר, אף שאינו נושך". 9) ומסופר בגמרא על אישה שנכנסה לשכנתה כדי לאפות פת אצלה, והיה שם כלב והוא נבח. אמר לה בעל הבית אל תפחדי ממנו, אין לו שיניים. אמרה לו: "נטולה טובתך ומוטלת על הקוצים, כבר נעקר הוולד". זאת אומרת מה שאתה אומר לי עכשיו, אין לו שום ערך, ואלו ניחומים של הבל, כי אני מרגישה שכבר התחילה ההפלה של העובר (בבא קמא פג). מסיפור זה אפשר ללמוד שני דברים. האחד הוא שגם בביתו אין לו לאדם לגדל כלב

רע, אף על פי שמדובר ברשותו הפרטית, שמא יזדמן שם אורח. ולכל הפחות כך הבין רבנו הרא"ש אשר כתב שלא יגדל אדם כלב בתוך ביתו. ועוד זאת אנו למדים, שלא לזלזל בכך שאדם נפחד, ואם יאמר בעל הכלב מה יש לפחד מכלבי? הרי הוא כולו מחמדים! לא אמר כלום. כי לא הוא ישפוט אם "בצדק" האדם מפחד או לא. עובדה היא שהוא מפחד, והכאב שנגרם מפחד לא נגרע מכל כאב אחר. וישנם אנשים רגישים יותר מאחרים לפחד זה. בייחוד ישנם ילדים שמפחדים. ואם יחליט אדם שזאת הזדמנות טובה לחנך את הילדים, לא הוא יחליט על כך אלא ועדת החינוך. (10) אין צורך לומר שאם הכלב גורם נזקים, בעל הכלב חייב לשלם אותם, והוא הדין כמובן אם זה חתול או כל בעל חיים. והגמרא בבבא קמא מלאה מזה שאדם שבהמתו מזיקה צריך לשלם, אלא אם כן תהיה הסכמה של כל הציבור לפטור אחד את השני מנזקי בהמתו. וגם אם בעל חיים שלו לכלך, הוא חייב לנקות. ובוודאי שחובה מוטלת עליו שבעל החיים שלו לא יזיק ולא ילכלך. פה מקום להוסיף דרך אגב, שאם ילד מזיק, אין ההורים חייבים לשלם, וכן המטפלות אם הן היו אחראיות עליו ברגע זה. כי אי אפשר לאסור ילד בשלשלאות של ברזל כמו בעל חיים. מכל מקום, אף על פי שאין בית הדין יכול לתבוע את הנזקים, מכל מקום כדי לצאת לידי שמים, יש להורים או מי שהילד נמצא תחת אחריותו לשלם. סיכום: על פי דין אין איסור על אף אדם לגדל כלב ולפעמים יש לזה ערך ביטחוני, אך כלב רע שהוא מזיק או נובח ומפחיד צריך להיות קשור. כלב שאינו רע, יכול להיות חופשי. וכל בעל כלב צריך לדאוג שכלבו לא יגרום נזקים וכדומה, ובכלל זה כבודו ותפארתו של האדם שלא לגרום טרחה והטרדה לחברו אלא אדרבה לגרום לו נחת רוח ועונג ולהקדים מחשבה איך יוכל להיטיב לחברו. "ואהבת לרעך כמוך".

תשובה מס' 2:

הרב אליעזר מלמד, פניני הלכה חלק ד' צער בע"ח סעיף 18:

חיות מחמד, כלב, תוכי, דגים

שאלה שיש שמתלבטים בה היא, האם ראוי לאדם לגדל חיות מחמד בביתו? ובמיוחד שרוב חיות המחמד, כגון כלב, חתול, תוכי, הם מהמינים הטמאים?
תשובה: אף שאסרו חכמים על יהודי לעשות סחורה בחיות טמאות, שמא מתוך שיהיו מצויות בידו, יבוא לאכול מבשרן. זהו דווקא במיני חיות שרגילים הגויים לאכול מבשרן. אבל לגבי חיות שמגדלים לשעשוע ולחביבות, ברור שאין מקום לחשש זה, ולכן מצד הדין מותר לגדלן. וכן כתב רבי יוסף קארו בספרו 'בית- יוסף' (יו"ד קיז), שאין איסור לעשות סחורה בחיות טמאות שאין רגילים לאוכלן. וכן כתב החיד"א בספרו 'ברכי-יוסף' (יו"ד קיז, ב), שעל פי זה נהגו לגדל עופות המדברים.

ואמנם היו שרצו לומר שמפני שחיות אלו נקראות טמאות, אף שאין בדבר איסור, אין ראוי להכניס לבית חיות טמאות. אבל האמת, שדבר זה לא נזכר בספרי הפוסקים, ודי לנו במה שאסרה עלינו התורה, ואין לנו להוסיף איסורים מדעתנו. ומה שחיות אלו נקראות טמאות, זה נוגע לכך שהן אסורות באכילה, שעל פי התורה מי שאוכל אותן מטמא עצמו. אבל אין זה אומר שמידותיהן פגומות, ושהמגדל אותן עלול להיפגם מעט בנפשו. ולהיפך לכל חיה מידה טובה ומיוחדת משלה. ובכמה מקומות שיבחו חז"ל כמה ממיני החיות הטמאות, למשל שיבחו את נאמנותו של הכלב, ואת צניעותו של החתול. ועל כן כל אדם רשאי להחליט בעצמו, אם טוב לו לגדל חיות מחמד. אבל כלב רע, היינו כלב שעלול להפחיד בני אדם או ילדים, אסור לגדל, מפני שהוא גורם צער לבני אדם שעוברים לידו. ורק אם הוא קשור בשלשלאות של ברזל מותר לגדלו, שכן באופן זה לא יפחדו ממנו בני אדם. ואף אם הכלב מאולף ואינו תוקף בני אדם, מכל מקום האנשים שהוא נובח עליהם אינם יודעים זאת, ועלולים לפחד ממנו ולהצטער. ולכן על בעליו לקשור אותו היטב. ורק במקומות הסמוכים לגבול מותר לשחרר כלבים כאלה בלילה כדי שישמרו על הישוב (שו"ע חו"מ תט, ג). וכלבים נחמדים, שאינם מפחידים כלל, אין צורך לקשור. דרך אגב, כדאי לציין כאן שמחקר מדעי קבע, כי אחוז התמותה בקרב חולי לב שהחלו לגדל כלב בביתם היה נמוך בהרבה מחולי הלב שלא היה בביתם כלב. ועל פי זה המליצו לחולי לב לאמץ כלב בביתם, משום שכפי הנראה הטיפול בכלב מרגיע ומשמח אותם, ומשפיע לטובה על מצבם הבריאותי. ברור שישנם עוד דרכים לסייע להרגעת החולה שהחשוב והמועיל שבהם הוא על ידי מציאת משמעות ותוכן לחייו.

תשובה מס' 3:

הרב פנחס זביחי, שו"ת עטרת פז חלק ראשון כרך ג - חו"מ סימן ח: 5

ב"ה פעיה"ק ירושלים תובב"א כ"ח תמוז תשנ"ה.

לידידי וחביבי הגבאי הנאמן והמסור חיכו ממתקים וכולו מחמדים ר' חנניה דרעי הי"ו, מושב בית נקופה - מועצה אזורית "מטה יהודה". שלום וברכה וישע רב!
בדבר שאלתך שאלת חכם אם מותר לאנשי מקומכם הי"ו לגדל כלב בחצר הבית, וזאת בעיקר מטעמי שמירה ובטחון כיון שמקום מושבכם הוא סמוך לכפרים

⁵ עטרת פז - הרב פנחס זביחי נולד בירושלים בשנת תשי"ד, צאצא למשפחת רבנים ונכבדים מאנוסי משהד (פרס). למד שנים רבות בישיבת 'פורת יוסף' ובישיבות אחרות, ובגיל צעיר נסמך להוראה על-ידי גדולי ירושלים. כיום משמש כרב בירושלים. מחבר ספרים רבים, ביניהם ספר 'מזהב ומפז' על סדר עבודת הכהן הגדול ביום הכיפורים, ועוד. ספר שאלות ותשובות 'עטרת פז' הולך ונדפס בירושלים משנת תש"ן ואילך, וכולל בתוכו בירורי הלכה, חידושים ותשובות. (ע"פ תקליטור השו"ת, אוניברסיטת בר-אילן). תשובה זו הינה ארוכה מאד והבאנו רק את סופה. ניתן לעיין בגוף התשובה לשם הרחבת היריעה והוספת מקורות.

הערביים אבו גוש וכפר עין נקובה, ומפני חשש של נפש ורכוש ח"ו רוצים לגדל כלב לשמירה אם מותר?

...ומכל האמור הנראה לדינא הוא:

א) ראוי להמנע כלל מגידול כלב כשהוא לשם נוי ושעשוע וללא צורך של ממש, ועיי בזה מש"כ בשו"ת עטרת פז ח"א חיו"ד (סיי ה עמוד קצו ד"ה ועוד יש) מדברי מדרש קהלת (פ"ו פי"א) במאי דדריש על הכי מהפסוק "כי יש דברים הרבה מרבים הבל" שהוא על המגדל בע"ח לנוי ושעשוע וכיו"ב. יעו"ש. ולכן אפילו כלב שאינו נושך ואינו נובח כלל ומהאמור לעיל עולה דיש להתיר ולהקל בגידולו לנוי ושעשוע וכמ"ש מהרש"ל והגר"ז (הני"ל) להדיא דכל שאינו נובח כלל שרי לגדלו אף בלא קשירה בשלשלת, מ"מ כאמור אם אין צורך מיוחד לזה של שמירה וכיו"ב אלא רק לנוי ושעשוע בודאי ראוי להמנע מזה לגדל כלב כיון דמאיס טפי שהוא הפחות והשפל מכל בעלי חיים והוא רחוק מן האדם וכמ"ש כן לבאר באורך מהר"ל מפראג בסי' באר הגולה (ריש פרק הכונס, עמוד צח דפוס חדש לונדון תשכ"ד). וראה גם בדבריו בסי' חידושי אגדות שלו (ריש פרק הכונס, עמוד י דפוס הני"ל). יעו"ש. ורק הגויים אומרים ברוב איולתם ושיפלותם דהידיד הטוב של האדם הוא הכלב, רח"ל מהאי דעתא שבשתא ורוח הטומאה, ובאמת לאו מילתא חדתא היא בטענתם זו שכן כבר אמרו חז"ל הקדושים במדרש בראשית רבה (מה יב) "ויד כל בו" קרי ביה "כלבו", הוא [ישמעאל] והכלב שוים מה הכלב אוכל נבילות אף הוא. יעו"ש. ולכן הוי דומה בדומה לו ושפיר חשיב לגוי ידידו ונאמן ביתו וצוותא חדא הוו מין במינו אינו חוצץ, אבל לא כן בית ישראל אשר קדושים הם לאלוהיהם נמצאים בטהרה והולכים בטהרה והמחובר לטהור טהור ואין זה שייך בהם כלל ח"ו. וראה גם בסי' דברי תורה להגאון האדמו"ר ממונקטש (מהדורא ב אות מה) שכתב שם, דזרעו של עשיו הם משורש טומאת הכלבים, ויעל כן עיננו רואות בהנכרים גם בימינו ואפילו בשרים הנכבדים שבהם דאינם מתביישים ועיקר התחברותם ושעשועם הוא רק עם כלב להיות דאנו בגלות אדום והמה שורשם וכוחם. עכ"ד. ע"ש. והוא כנ"ל דגידול כלב והחזקתו לשם שעשוע וכיו"ב הוא מנהג הגויים רח"ל אשר שורשם בשמים ממעל הוא בטומאה וזוהמה, אבל לא כן הוא חלק יעקב ולא ככל הגויים בית ישראל כי קדושים ונכבדים המה לאלוהיהם וידידי ואהובי ה' נקראים. [ואף מה שאמרו בגמ' דבב"ק (פ ע"א) מגדלים כלבים כופרים [ופרש"י: קטנים וננסים] וחתולים וקופין וכו', אפשר דהיינו דוקא לצורך ותועלת, כדאמרינן התם מפני שעשויים לנקר את הבית וכו', דמשמע דאכולהו קאי, אבל לגדלו בסתם בודאי ראוי להמנע מזה אלא

א"כ יש לו צורך מיוחד, ובזה ראוי לעשות שאלת חכם, והכל לפי הענין ולפי המקום והזמן. ה ודי בזה].

ב) באופן שמגדל את הכלב לשם שמירה, יש להתיר בתנאים כדלקמן :
כל שכלב זה נובח על כל מי שהוא אינו מכיר אפילו אינו נושך דינו כדין "כלב רע", וראוי היכא דאפשר להקפיד שיהיה הכלב נמצא בחצר הבית במשך כל היום וגם יהיה קשור שם בשלשלת או ברצועה חזקה שמא יבוא מישהו לבקר את בני הבית ויכנס לחצר והכלב יזיקו [עי' היטב גמ' בבא בתרא (ז ע"ב) ההוא חסידא וכו' וברש"י שם], וכן נמי ראוי לשים שלט המודיע מבחוץ שנמצא כאן כלב להודיע לעוברים ושבים שלא יבהלו ויפחדו מנביחתו, ובלילה יכול להתיר לו את הרצועה כדי שיוכל הכלב להסתובב בחצר ולשמור משעה שאין לחוש שמא יבואו בני אדם לבקר, ואולם יש להקפיד ששער החצר יהיה סגור כדי שלא יוכל הכלב לצאת לבחוץ ולהזיק העוברים והשבים, ורק לאדם שיכנס לתוך החצר ללא רשות יוכל הכלב לתופסו. [ומה שאמרנו דאף בלילה יש לשמור הכלב בחצר, הנה אע"ג דחזינן מדברי הגמ' הנ"ל דמתיר את הכלב בלילה והיינו דיכול להיות מהלך ומשוטט חופשי ולא קשור גם חוץ לחצר היינו משום שאז הוא זמן שאין בני אדם מצויים, וכמ"ש מהרש"ל (הנ"ל) שבלילה אין בזה השמת דמים משום שאין בני אדם מצויים אז, וראה נמי בשו"ע הגר"ז (הנ"ל) שצריך להיות קשור בשלשלת עד שעה שבני אדם הולכים לישון, וע"ע בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סו"ס רצו). יעו"ש. אבל עתה שבני אדם מהלכים בחוץ גם בשעות המאוחרות לכן י"ל דסגי ליה בהכי שהוא מתירו בתוך מקום החצר ולא מוציאו בחוץ. וע"ע בדברי מהרש"א בב"ק (טו ע"ב) בחידושי אגדות ד"ה מנין שלא יגדל כלב רע וכו' שכתב לבאר דאף שהזהיר הכתוב על מעקה בלבד, הוא מפני הדריס בביתו שלא יפלו מן הגג, אבל לגדל כלב רע דודאי לא יגיע היזק לבני ביתו שהורגל הכלב הרע עימם והוא מגדלו לשמירתו מן הגנבים בלילה, וכן בסולם רעוע ידעו בו בני ביתו, אף על פי כן קאמר לא תשים דמים וגו'. יעו"ש. וחזינן מדבריו אלה של מהרש"א נמי דאף כשמגדל הכלב מפני שמירה מהגנבים בכל זאת צריך להזהר בלאו דלא תשים וגו', ולכן בלילה עכשיו שאנשים באים מאוחר לבתיהם עדיין צריך לשמור את הכלב].

אם אין חצר הסמוכה לבית שיהיה הכלב מונח בו, צריך הכלב להיות קשור ביום בשלשלת חזקה הנראית לעין שהעוברים ושבים לא יפחדו, וכן צריך שגם בלילה יהיה קשור בשלשלת מפני העוברים והשבים שלפעמים עוברים בשעות מאוחרות בלילה כדי שלא ינזקו, ודי בכך שיהיה לכלב שלשלת ארוכה שיכול למנוע את הרוצים להתקרב סמוך לבית ממש ולהזיק את היושבים בו.

ועכ"פ צריך להקפיד שכלב כזה הנ"ל שנובח על כל מי שהוא אינו מכיר, לא יהיה מצוי ללא קשירה ברצועה או שלשלת, וכל שכן אם הוא כלב נושך ומזיק שיש להקפיד ולהשגיח עליו במשנה זהירות שיהיה קשור תמיד. וכלב שאינו נושך ואף אינו נובח כלל מבואר דינו באות א' לעיל. הנ"ל בצורכי שמירה רגילים שאין בהם חשש סכנת נפשות ממש, אולם במקום שהוא סמוך לגבול וכיו"ב שיש חשש למסתננים ואוייבים ח"ו והוא סכנת נפשות ממש ודאי שיש להתיר שיהיה הכלב משוטט בלילה ללא קשירה בשלשלת ואם יש צורך מותר גם ביום, אולם כמובן שיש ג"כ לדאוג לסידורי בטחון מתאימים שלא יזיק הכלב ת"ו את תושבי המקום העוברים ושבים שם, וכגון לסדר שיהיה הכלב מונח בין ב' גדרות וכדו'. והשי"ת שומר ישראל ישמור שארית ישראל אמן.

בזוה אחתום בברכה ובהוקרה רבה ובכל חותמי הברכות. פנחס זביחי ס"ט.

תשובה מס' 4:

פסקי דין - ירושלים דיני ממונות ובירורי יהדות ד עמוד רנא: ⁶
ביה"ד לעניני ממונות שע"י הרבנות הראשית לירושלים בהרכב הדיינים: הרב אברהם דב לוין, אב"ד; הרב שמואל ביבס; הרב ברוך שרגא.

תיק מס' 263 - נה

פסק דין בתביעת נזק על נשיכת כלב

נושא הדיון:

התובעת ננשכה ברגלה ע"י כלבו של הנתבע בלכתה ברחוב. בעקבות הנשיכה נזקקה לטיפול רפואי במשך כחצי שנה. היא טוענת שהכלב מועד לנשיכות אף שלא כדרך, וכבר נשך כלבים וכלבות (לדבריה אין דרך כלב לנשוך כלבה). היא תובעת דמי נזק וריפוי.

פסק הדין:

אין בעל הכלב חייב בתשלומי פיצויים לתובעת, אך מצוה עליו לסלק את הכלב המזיק בכל דרך אפשרית.

השאלות לדיון:

---

⁶תשובה זו מופיעה בתקליטור השו"ת, אוניברסיטת בר אילן.

א. כלב ביתי שנשך אדם, האם דינו כמועד מתחילתו לכך וחייב נזק שלם אף כשנשך ברשות הרבים.

ב. האם חייב בעליו של הכלב לסלקו בכל דרך אפשרית.

תשובה: (דילגנו על חלק א של הדיון, להרחבה יש לעיין במקור עצמו).

ב. בגמ' שם טו ב: כלבא דאכל אימרי וכו' בין כך ובין כך משמתינן ליה עד דמסלק היזקא, מדרבי נתן, דתניא ר"נ אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו, ת"ל לא תשים דמים בביתך.

וכתב הדבר אברהם ח"א ס"י לו אות כה שנחלקו הראשונים האם האזהרה נאמרה דוקא בסכנת מיתה של אדם או אפי' בסכנת נזיקין, החינוך מצוה תקמו כתב שהאזהרה נאמרה כדי שלא ימותו ולא יזקו בהם בני אדם, אך מלשון הרמב"ם רוצח פי"א ה"ד משמע דוקא בסכנת מיתה של אדם, וכ"כ המאירי ב"ק נא א עפ"י גמ' שם, ובשמ"ק ב"ק טו ב בשם מהר"י כץ ושמ"ק כתובות סו"פ אלו נערות בשם הריב"ן שכ"מ מסוגית הגמ' שהביאה דינו של ר' נתן לענין כלבא דאכל אימרי, והוקשה להם שהרי האיסור נאמר רק בסכנת מיתה של אדם. ועי' דבר אברהם שם שלדעות אלו בחשש נזק האיסור אינו אלא מדרבנן.

אמנם ברמב"ם חובל ומזיק פ"ז הי"ג ותלמוד תורה פ"ו הי"ד אות ז מפורש שגם בחשש נזיקין צריך להרוג הכלב והשור, שכ"כ בהל' חובל שם עפ"י הגמ' ב"ק צא ב: שור שהיה עומד להריגה מפני שהוא מזיק את הבריות וקדם אחד ושחט שור זה שלא מדעת בעליו, חייב לשלם לבעלים כפי שיראו הדיינים שהרי הפקיען מלעשות מצוה. ועי' רש"י ב"ק שם שפ"י הגמ' לענין שור שהמית, אך הרמב"ם מפרש לענין שור המזיק, וכן בהל' ת"ת שם: מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע מנדין אותו עד שיסיר היזקו. משמע שלא דוקא כשיש חשש מיתה, אלא הוא הדין כשיש חשש נזק בלבד.

ועי' תוס' קדושין לד א ד"ה מעקה, ורמב"ן שם האם האיסור קשור לעשה או שהוא איסור בפ"ע, ועי' חזו"א חו"מ לקוטים ס"י יח אות ט, ודברי יחזקאל בהשמטות לסי' טו אות יח.

ובנידון זידון שהכלב נשך את התובעת, מצוה על בעל הכלב לסלק את הכלב המזיק לדברי הכל בכל דרך אפשרית, וכמו שמפורש ברמב"ם הלכות חובל ומזיק והלכות

תלמוד תורה, למרות שבהלכות רוצח כתב שהאיסור של לא תשים דמים בביתך
נאמר רק בסכנת מיתה, וכמו שדייק הדבר אברהם. ועוד נראה שבנידון דידן
שהכלב נשך את התובעת ברגלה ופגע בכלי הדם שלה והיתה בסכנת נפש, לדברי
הכל יש בזה גם אזהרה משום לא תשים דמים בביתך. ועי' ט"ז יו"ד סו"ס קטז
בשם מהרש"ל מי שיש לו כלב רע בתוך ביתו מותר להמיתו ואינו עובר משום צער
בעלי חיים, דהא לא אסרה תורה אלא משום בל תשחית. ועי' נובי"ת סי' י
דבקטלא ליכא משום צער בעלי חיים.

הרב אברהם דוב לוי.

ניספחים

לסיום נביא מספר קטעים שהתפרסמו לציבור בעקבות המקרה המצער של כלב
האמסטאף המשפחתי שהרג ילדה ר"ל. ניתן לפתוח או לסיים את הנושא בדיון
באחד הקטעים שיובאו להלן. כמו כן יובאו הצעות לדפי עבודה ללימוד עצמי או
כסיכום.

קטע 1:

אמסטף לא מוסרי/ מעריב

<http://www.nrg.co.il/online/11/ART/748/421.html>

הרב אחיה אמיתי רואה חשיבות בהמתת הכלב
הטורף

הרב אחיה אמיתי
29/6/2004 12:37

מגוחך לומר משפט כמו "ראיתי הרבה בתי חולים שבני אדם בנו לחיות אבל אף לא בית חולים אחד שחיות בנו לאדם". בשנים האחרונות אמנם מטפלים בבעיות רגשיות נפשיות וגופניות ע"י טיפול בבעלי חיים, אבל זו לא יוזמת החיות. גם סיפורי כלבי הסן-ברנרד האגדיים המצילים בני אדם בהרי האלפים ופליפר הדולפין אינם מבטאים מוסריות.

טענתני היא כי לא על השכל לבדו תפארתו של האדם. כישרון אחר יש לו לאדם שהוא ייחודי אשר שום בעל חי לא ידמה לו בכמות ובאיכות - הכשרון המוסרי. האדם הוא היצור היחיד עלי אדמות שיש לו את הכשרון להיטיב, היחיד שמרצונו יכול לרחם, לעזור לזולתו, זולתו האדם או זולתו החיה. רק האדם יכול וגם בונה בתי חולים לחיות. זיהוי מותר האדם מן הבהמה עם המוסר, נותן ערך אחר לחיים שלנו כפרטים, הבידול מן החיה שהכשרון המוסרי נותן לאדם מעניק לו משחרר אותו מן הבהמיות והחייתיות שבכל אחד מאתנו.

מתחילתו ועד סופו מבדיל התנ"ך את האדם מן הבהמה, בתחילתו מבחין הוא בין "תוצא הארץ נפש חיה למינה בְּהֵמָה וְרֶמֶשׂ וְחַיִּיתוֹ אֶרֶץ לְמִינָה" (בראשית פרק א), ל "וַיִּפַּח בְּאַפָּיו נְשֵׁמַת חַיִּים וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה" (שם פרק ב), בין מקורה של נפש החיה - הארץ, למקורה של נפש האדם - "ויפח (אלוקים) באפיו". בסופו בספר תהילים (פרק ח) "וּתְחַסְּרֶהוּ מֵעַט מֵאֲלֹקִים וְכַבֹּד וְהַדָּר תַּעֲטֶרְהוּ, תַמְשִׁילֶהוּ בְּמַעֲשֵׂי יָדָיךָ כִּלְ שֵׁתָה תַחַת רַגְלָיו, צַנָּה וְאֲלָפִים כָּלָם וְגַם בְּהֵמוֹת שָׂדֵי, צִפּוֹר שָׁמַיִם וְדֹגֵי הַיָּם עֲבַר אֲרָחוֹת יַמִּים".

הבדלה זו, כל כולה היא, להפנות את תשומת לבנו לכישרונו המוסרי של האדם, ומכאן הדרך קצרה להבנה שכל עיקר ערכו של האדם הוא במימוש כישרון זה והוצאתו לפועל, ולחילופין התעלמות מייחודו זה של האדם הערכת יתר של החיה היא פגיעה במוסר. בפרשת כלב האמסטף, לא מצאה לה הבדלה זו מקום, משני כיוונים מתנגדים היא נעלמה. מחד, הכותרת "רוצח על ארבע" יחסה ערכים למי שאינו לו שום יכולת ערכית, היא הביעה שיפוט מוסרי על מי שאינו שפיט - הכלב אינו מסוגל לרצוח, אין לו מניעים רצוניים, אין מה לשפוט אותו ואין מה להעניש אותו. מן הכיוון השני מי שריחמו על הכלב שלא יומת, שידרו אטימות לערך חיי האדם, השווית ערך חיי הכלב לחיי האדם, ואולי אפילו העדפתו.

בהמתתו של כלב האמסטף יש אמירה חשובה מן
הבחינה המוסרית - אין זכות קיום ליצור הפוגע באדם.
פגיעה באדם נושא המוסר היא פגיעה בנזר כל החיים
כולם.

הרב אחיה אמיתי הוא רב הקיבוץ שדה אליהו ומרבני [צהר](#).

קטע 2 :

הרב ישראל רוזן, עלון "שבת בשבתו", תשס"ד, גליון 40, פרשת בלק:
כלבין דחציפין :

... בחרנו הפעם להתמקד דוקא בכלב, בעקבות המאורע הטראגי של הרג תינוקת
במלתעות כלב אכזר מבויתת. מבטנו מופנה כלפי אופנת גידול הכלבים שפשטה ופשתה
(=התרחבה) במחנה, כתרבות עכשווית IN'ית. כמאמר הפתגם האנטישמי, "כמה
מידידיי הטובים מגדלים כלבים בביתם", אעפ"כ לא אמנע מלהביע עמדת אנטי
עקרונית, גם במחיר קלקול היחסים...

היהודי והכלב

דומה כי במסורת העממית היהודית, במאות השנים האחרונות, ה'יהודי והכלב' היו
מרוחקים זה מזה ת"ק על ת"ק פרסה. הכלב היה סמל 'גוי' בארצות אירופה
ובארצות המזרח כאחת. אפשר להרחיב את היריעה ולהצביע על ריחוק יהודי כוללני
יותר, מכל בעל-חי שעשועי שאיננו נחוץ לצורך פונקציונאלי מוגדר (כמו חמורים
וסוסים לרכיבה, או צאן ובקר למרעה). מכל מקום, הכלב, בצד החזיר, סימלו את
המיאוס וההרחקה המובהקים ביותר, וגזרו עליהם ב'ארור האיש': "תנו רבנן: לא
יגדל אדם את הכלב אלא אם כן קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר הסמוכה לספר,
וקושרו ביום ומתירו בלילה. תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: המגדל כלבים כמגדל
חזירים. למאי נפקא מינה? למיקם עליה בארור (=לעמוד בקללת 'ארור'; ב'ק פג,א).

הטעם הפשטני לדבר הוא בשל יראת הנכנסים לבית שכלב שרוי בו, כתיאור הגמרא
(שבת סג,א): "כל המגדל כלב רע בתוך ביתו מונע חסד מתוך ביתו... אשה אחת נכנסה
לבית האופה. נבח הכלב ונעקר ולדה. אמר לה בעל הבית: אל תפחדי מהכלב, שכבר
נלקחו ממנו שיניו וצפרניו. אמרה לו: קח טובתך וזרוק לקוצים (=בלי טובות!) – כבר
נעקר הולד" (המקור בארמית). לפי טעם חברתי זה מצינו 'היתר' בתוספתא (ב'ק
פ"ח): "מגדלים כלבים כופרים (=ננסים; מחמד) וחולדות הסנואין וחתולין והקופות
(=קופים?) המנקין את הבית".

מ"מ, דומה עלי כי הריחוק המסורתי לקוח דוקא מעולמות אחרים, מיסטיים ורזיים.
בספר הזוהר, ובספרות הסוד בכלל, הכלבים הם 'חצופים': "דכולהו חציפין ככלבי"
(זוהר ח"ג כה,א) במשמעות שלילית בוטה. מתוך המזמור המפורסם לסעודה שלישית,
"בני היכלא דכסיפין", זכור משפט המחץ: "לבר נטלין ולא עאלין הני כלבין
דחציפין" (=יצאו בחוץ, ולא יכנסו – להיכל – הכלבים החצופים הללו). חצופים אלו
הם לא פחות ממלאכי חבלה: "כלבין דאינון חציפין, דאינון מלאכי חבלה" (תיקוני

זוהר תיקון עשרים ואחד), ומרעין בישין נוספים הוטחו בראש הכלבים.

בן תרבות

בדימוי הציוני – החלוצים חזרו אל הטבע, אל עולם הצומח והחי, והכלב קיבל מעמד ב'מזרח'. בדימוי הישראלי – היהודי השיל מעליו את ה'מפוקדות' הגלותית, חישל את שרירי 'כוחי ועוצם ידי' והחל משתעשע גם בכלבים. כיום, כמדומה, הכלב הביתי, ממחמד ועד 'אמסטף', הפך להיות 'נכסי כלב-ברזל' של התרבות המשפחתית-מערבית, כמאמר הפתגם: 'אבא, אמא, ילד וכלב'.

ה'אנטי' שלי התחדד כשקראתי השנה על אופנת חגיגת 'בר מצוה' לכלבים, בקהילות רפורמיות בארה"ב. בתמונה שצורפה נצפה כלב עטוף בציצית, רקומה למידותיו, במרכז מעגל חוגגים צוהל. באותה עין בקורתית-מאוסה אני מתייחס לשכירת עו"ד שיגן על הכלב הטורף מת"א, בביהמ"ש המחוזי, מפני השירות הוטרינארי שהחליט להמיתו.

(נכתב בו' בתמוז)

קטע 3 :

כלב רע

משחק עם כלב אימתני ואלים, הוא כמו משחק עם אקדח טעון. לא נותנים לילדים לשחק בהם. גם למבוגרים לא מומלץ במיוחד. "ולא תשים דמים בביתך" (דברים כב, ח). אזהרה חריפה בתורה, להרחיק מזיקים העלולים לגבות דמים, ובמיוחד להרחיקם מהמקום החם והבטוח של כל אחד: ביתו - מבצרו. גם מכלב שנועד לצרכי שמירה, נחיה, לטיפול בבעיות רגשיות, וכד', יש להשמר. "כלב רע", זו ההגדרה בתלמוד לכלב אלים ומפחיד, ולהלן מספר מקורות בגנותו ובגנות בעליו. "לא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו" (תלמוד בבלי מסכת כתובות דף מא עמוד ב), ולא רק בשל סכנה פיזית. אנשים רבים מפחדים ומתרחקים מהכלב וגם מבעליו. "כל המגדל כלב רע בתוך ביתו - מונע חסד מתוך ביתו" (תלמוד בבלי מסכת שבת דף סג עמוד א) - "שאינו מניח העניים לבא לפתחו" (רש"י שם). החינוך האישי הוא עשית טוב עם הזולת, לסייע לו, ולא למנוע ממנו את האפשרות לכך. סביר להניח שלכלב רע ואלים שמסתובב בתוך הבית, ישנה גם השפעה שלילית על התנהגותם של בני הבית. אם לא בגלוי אזי בנסתר. שוה בדיקה ומחקר רציני.

חז"ל אף הטיילו סנקציות על המחזיקים כלבים רעים: "מי שיש ברשותו דבר המזיק כגון כלב רע או סולם רעוע, מנדין אותו עד שיסיר היזקו" (רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ו הלכה יד). כל זה עוד לפני שאותו כלב רע פגע באחר. אמנם אין מענישים כיום בנידוי, אך עונש זה מבטא את מעמדם של בעלי הכלב בתוך החברה. החזקת כלב רע היא פעולה שלילית ואנטי חברתית, ויש להרחיק את בעליו מהחברה. לפי ההלכה אין גם צורך לחכות לפסיקת בית משפט על מנת להרוג כלב

רע שהרג ילד קטן. בתלמוד מסופר על חתול שקטע ידו של תינוק, והפסיקה בעקבות מקרה זה היא: "שכל המוצאו הורגו". (תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף פ עמוד ב). גידול כלבים, גם כאלה שהם אינם רעים בהגדרה, לא היה נפוץ בחברה היהודית. "לפריץ" יש כלבים לא ליהודים, כך אמרו בעבר. יהודים לא התעסקו בדרך כלל עם בעלי חיים, שלא לצרכי פרנסה. חיבה ואהבה מעניקים לילדים, לבני משפחה, לקרובים אחרים, ולמי שיש לו חסר, לנמצא בצרה ומצוקה. כסף מיותר משקיעים בפרויקטים של עזרה וחסד.

מה קרה לנו כחברה, בה אנשים רבים וכנראה יותר מבעבר, מגדלים כלבים? מה הוא החתך המאפיין של רוב האנשים שמשתעבדים לגידול כלבים- משקיעים כסף באוכל ובטיפולים אחרים? מה הסיבה שאנשים מכניסים לביתם בידיעה ברורה כלב אלים, וגם מסתובבים איתו ברחוב וגם כאן בידיעה ברורה, שלאחרים זה לא תמיד ינעם הם אפילו יפחדו לפעמים? בנוסח: "אל תדאג, הוא לא עושה כלום", בהנחה שגם הכלב יודע את זה.

יש איסור חמור לצער בעלי חיים, ואכן צריך לתת לחיות לחיות. אך במקומם שלהם, בתנאים הטבעיים שלהם, ולא לערבב בין חיי אדם לחיי כלב או כל בעל חי אחר שמזיק, פוגע והורג. חיי אדם חשובים יותר. לבעלי החיים השונים ייעוד אחר בבריאה, פחות משל בני האדם. את הכוחות והאנרגיות שיש לכל אדם, יש להפעיל ולכוון למטרות נעלות וגדולות יותר מאשר לגידול כלבים, ובודאי כלבים רעים.

רשם: הרב יהודה זולדן

דפי עבודה ללימוד עצמי

דריש ר' דוסתאי דמן בירי: ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל (במדבר י'), ללמדך שאין שכינה שורה על ישראל פחות משני אלפים ושני רבבות, חסר אחת, והיתה אשה מעוברת ביניהם וראויה להשלים, ונבח בה כלב והפילה, נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ההיא איתתא דעלת למיפא בההוא ביתא, נבח בה כלבא, אמר לה מריה: לא תיסתפי מיניה, שקולי ניביה. (רש"י: ניבי - ינייבי"ש ל"א ארבע שיני הכלב הארוכות שבהן נושך כך שמעתי...)

אמרה ליה: שקילי טיבותיך ושדיא אחיזרי, (רש"י: שקילי טיבותיך - נטולה היא טובתך ומוטלת על הקוצים) (שלא קשרת את הכלב)

א. עיין בסוגיית הגמרא בדף טו ע"ב וברש"י וענה על השאלות הבאות:

...ובין כך ובין כך משמתינן ליה - עד דמסלק הזיקא, מדרבי נתן; דתניא, רבי נתן אומר: מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? ת"ל: (דברים כ"ב) לא תשים דמים בביתך. רש"י: ובין כך ובין כך משמתינן ליה - להרוג את הכלב ואת החתול. עד דמסלק הזיקא - שיהרגם.

*המגדל כלב רע בביתו על איזה איסור הוא עובר?

מה שאתה מנחמני הבל).
כבר נד ולד. (רש"י: כבר נד - ונעקר
ממקומו).

*הסוגיה מצטטת שתי ברייתא, מהן
מילות הקוד לציון הבאת הברייתות
המופיעות בסוגייתינו?

*מה מוסיפה לנו ברייתא הראשונה על
דברי המשנה?
_____

*מהו המעשה המופיע בסוף הסוגיה ומה
ניתן ללמוד ממנו?
_____

ד. עיין בדברי הרמ"ה המובאים לפניך
בצורה משוכתבת: רבי אליעזר הגדול אומר
כל המגדל כלבים וכו'. ודוקא אם לא קשור. ואל
תאמר שדינים אלו נוהגים רק היכן שיכול להזיק
(שרק אז צריך לקשרו) אלא אפילו היכן שנעקרו
שיניו וציפורניו גם הדין יהיה שאם קושרים את
הכלב בשלשלת מותר לגדלו ואם לא קושרים אותו
אסור. כי אנו חוששים שמא ינבח הכלב על אשה
מעוברת ובגלל שיפחידה היא תפיל. ולכן אם הוא
קשור בשלשלת שאז רואה האשה שאינו יכול
להזיק לה אינה מפחדת ממנו, אזי מותר לגדלו
בצורה כזו. אך אם אינו קשור אנו חוששים שמא
לא תדע האשה שנעקו שיניו וציפורניו ובגלל פחדה
יעקר הולד ויגרם לשכינה שתסתלק מישראל.

*כיצד מותר לגדל כלב ע"פ דברי
הרמ"ה?
_____

*האם גם כלב שאינו מוגדר כרע מותר
לגדל ובאילו תנאים?
_____

*על פי רש"י מה דינו של כלב רע?

ב. עיין בדברי המשנה בבא קמא פרק ז'
משנה ז': לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם
כן היה קשור בשלשלת.

*על איזה סוג כלב מדובר? האם זהו
אותו סוג כלב מהשאלה הקודמת?

*עיין ברש"י: את הכלב - מפני שנושך
ומנבח ומפלת אשה מיראתו.

*מהן הסיבות שבגללן צריך לקשור את
הכלב?

ג. עיין בסוגית הגמרא בדף פג ע"א:
תנו רבנן: לא יגדל אדם את הכלב - אלא אם
כן קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא בעיר
הסמוכה לספר, וקושרו ביום ומתירו בלילה.
תניא, רבי אליעזר הגדול אומר: המגדל
כלבים כמגדל חזירים.
למאי נפקא מינה? למיקם עליה בארור.
(רש"י: בארור - כדתניא לעיל ארור ישראל
שיגדל חזירים.)

אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן: בבל
כעיר הסמוכה לספר דמי, תרגמה: נהרדעא.
(רש"י: בבל - שם המדינה ועיר אחת שבה
נקראת נהרדעא ואותה העיר סמוכה לספר
ואשמועינן רב נחמן דהואיל ויש בבבל ישוב
קבוע וישראל הרבה מותר לגדל כלבים בעיר
הסמוכה לספר כאילו היא מארץ ישראל).

ה. עיין בדברי הרמב"ם בהלכות נזקי ממון פרק ה הלכה ט: וכן אסרו חכמים לגדל חזירים בכל מקום, ולא את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת, אבל מגדל הוא כלבים בעיר הסמוכה לספר, ביום קושרו ובלילה מתירו, ואמרו חכמים ארור מגדל כלבים וחזירים מפני שהזיקן מרובה ומצוי.

* כיצד מותר לגדל כלב על פי הרמב"ם?

---

* האם הרמב"ם מסכים לדעתך עם שיטת הרמ"ה?

ו. עיין בדברי הטור, השולחן ערוך והרמ"א:
בטור חושן משפט סימן תט:

ואסור לגדל כלב רע אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהן ובעיר הסמוכה לספר מותר לגדלו וקושרו ביום ומתירו בלילה.
שולחן ערוך חושן משפט סימן תט סעיף ג:

אסור לגדל כלב רע, אלא אם כן הוא אסור בשלשלאות של ברזל וקשור בהם. ובעיר הסמוכה לספר, מותר לגדלו; וקושרו ביום ומתירו בלילה. הגה: וי"א דהשתא שאנו שרוין בין העכו"ם ואומות בכל ענין שרי, ופוק חזי מאי עמא דבר (הגהת אלפסי החדשים). מיהו נראה אם הוא כלב רע, שיש לחוש שיזיק בני אדם, דאסור לגדלו אלא אם כן קשור בשלשלאות של ברזל.

* על איזה סוג של כלב מדובר במקורות בסעיף זה?

---

* כיצד יש לגדל כלבים ע"פ הטור והשולחן ערוך? התייחס לשני סוגים של כלבים!

---

* האם הטור והשולחן ערוך חולקים על השיטות ההוזכרו בסעיפים הקודמים בשם הרמ"ה והרמב"ם?

ז. למתקדמים: עיין בדברי התוספות יום טוב למשנה בפרק ז משנה ז:
לא יגדל אדם את הכלב – בטור סימן תט וכן בשולחן ערוך העתיקו "כלב רע". ונראה לי דמדברי נתן הוציאו. דהכי גרסי לה בגמרא פרק קמא דף טו וסוף פרק ה דף מו: תניא אמר רבי נתן מנין שלא יגדל אדם כלב רע וכו'. וכן העתיק שם הר"ף. ולישנא דמתניתין דתנן הכלב בה"א (הכונה ל-ה"א הידיעה) דייקא נמי הכי....

* כיצד הסבירו הטור והשולחן ערוך שהמשנה מדברת על כלב רע הרי זה לא כתוב בפירוש?
